

شیخیه و تحولات اقتصادی ، اجتماعی کرمان

پس از قتل و غارت های آغا محمد خان قاجار در کرمان، [ابراهیم خان ظهیر الدوله](#) (پدر مرحوم محمد کریم خان کرمانی اع) نخستین حاکمی بود که منشأ خدمات عمرانی و رفاهی در کرمان و شهر های تابعه آن گردید.

ابراهیم خان ظهیر الدوله و خاندان ایشان با داشتن اراضی و منابع مالی بسیار، کشاورزی کرمان را توسعه داده و با حفر کانال های آب رسانی به تأمین آب مورد نیاز شهر پرداختند.

همچنین برخی از خوانین و تجار شیخیه با تأسیس مراکز تجاری و قیصریه به نوبه خود سهم قابل توجهی

از رونق اقتصادی این ایالت داشتند. و با توسعه سیستم ارتباطی و راه های مواصلاتی تحولات عظیمی در کرمان ایجاد کردند.

از دیگر اقدامات ایشان رشد دادن سلامت جامعه و تربیت طبیبانی حانق و راه اندازی مراکز درمانی رایگان برای عموم مردم بود.

در ادامه مطلب به ذکر جزئیات بیشتری از اقدامات عمومی شیخیه در دوره قاجار میپردازیم.

تأثیر شیخیه در بهداشت و سلامت

شیخیه در زمینه طبابت و حفظ و ارتقای سلامت اجتماعی و ارائه خدمات بهداشتی و درمانی در کرمان در دوره قاجار نقش مؤثری داشتند.

مرحوم حاج محمد کریم خان کرمانی اع در فن طبابت آثار برجسته ای **تألیف کرد** که تا کنون نیز نمیتوان ماندی برای آنها برشمرد. از آن میان می توان به جوامع العلاج، حقایق الطب و دقایق العلاج اشاره کرد.

پس از ایشان مرحوم میرزا ابوتراب نفیسی و حسن محیط کرمانی که از شاگردان مرحوم کرمانی اع بودند، به کسب تعلیم طب از ایشان مشغول شده. و پس از چندی جناب میرزا ابوتراب خود به تعلیم طب پرداخته و حسن محیط کرمانی کتاب جوامع العلاج را به فارسی ترجمه کرد.

پس از مرحوم کرمانی اع در سال 1297 ق بیماری گلودرد در کرمان همه گیر شد، به طوری که سلامت عمومی شهر را تهدید میکرد. که برخی از شیخیه با بکار گیری برخی شیوه ها مانند داغ کرد زخم گلو این بیماری را معالجه مینمودند و با مداوای افراد مبتلا جان آنان را از مرگ نجات دادند.

پس از آن دوره میرزا عبد الرضا خان معروف به حافظ الصحه از اطباء شیخیه بودند که از طرف حاکم کرمان نیز مقرری معینی داشت. وی در پیشگیری و مداوای برخی بیماری ها کمال تخصص را داشت. در سال 1299 دولت بنابر حکمی اجرای طرح واکسیناسیون اطفال را به ایشان واگذار کرده و ایشان با انجام این مأموریت گام مؤثری در جلوگیری از مرگ و میر کودکان شهر برداشت.

در سال 1332 ق بیماری وبا در کرمان همه گیر شد و جان بسیاری از افراد را گرفت و بسیاری نیز از شهر خارج شده بودند و شهر تقریباً خالی از سکنه شده بود. در این بین میرزا عبد الرضا خان شیخی تنها طبیبی بود که در شهر ماند و به مداوای بیماران پرداخت.

از اقدامات مهم دیگر شیخیه تأسیس بیمارستان درمانی آموزشی نوریه بود که در سال های پایانی قاجاریه توسط پسر خسرو خان پسر مرحوم ظهیرالدوله تأسیس شد.

وی برای تأمین هزینه های بیمارستان املاک فراوانی را وقف کرد و تولیت آن را به نسل خود واگذار کرد. طبق وقف نامه دو دهم از درآمد موقوفه ها به متولی و برگزاری مراسم عزاداری امام حسین (ع) اختصاص یافته و هشت قسمت دیگر نیز به مخارج بیمارستان و بیماران اختصاص می یافت.

به این صورت دو مریضخانه زنانه و مردانه و استراحت گاه پزشکان و مسکنی برای استادان طب و حمامی برای بیماران ساخته شد. همچنین سایر هزینه ها اعم از خرید دارو، وسایل جراحی، پرداخت حقوق طبیبان و پرستاران، تهیه غذا و سایر امکانات رفاهی برای بیماران و همچنین هزینه کفن و دفن بیمار در صورت مرگ بیمار را از همین موقوفات پرداخت میشد.

در این بیمارستان خدمات بهداشتی و طبابت و آموزش طب به صورت رایگان در اختیار مراجعه کنندگان قرار میگرفت.

علاوه بر بیمارستان، احداث حمام عمومی بخش دیگری از خدمات شیخیه و خاندان ابراهیمی در کرمان محسوب میشود، که بنا به دستور ابراهیم خان ظهیر الدوله پدر مرحوم محمد کریم خان کرمانی اع ساخته شد.

تلاش های شیخیه برای تأمین آب کرمان

خیرین شیخیه و خاندان ابراهیمی تلاش های گسترده و مهمی در زمینه دستیابی به آب زراعی و آب مورد نیاز شهر انجام داده و در رفع کم آبی منطقه کویری کرمان کوشیدند.

مرحوم ابراهیم خان ظهیر الدوله به تعمیر و احیاء قنوات مخروبه در کرمان و نواحی حومه شهر اقدام کرده و قنات معروف فتح آباد نیز در شهر کرمان حفر شد تا آب مورد نیاز مردم شهر از این طریق تأمین شود.

همچنین چند آب انبار به دستور مرحوم ظهیر الدوله در محلات کرمان احداث شد

وارد کردن صنعت عکاسی

از دیگر اقدامات شیخیه وارد کردن صنعت عکاسی به کرمان بود. میرزا حسین عکاسی (که اخ الزوجه مرحوم محمد کریم خان کرمانی اع بود)، طی سفری که به بمبئی برای چاپ کتاب ارشاد العوام رفته بود، حرفه عکاسی را آموخته و پس از آن در کرمان عکاس خانه ای راه انداخت. که عکس های باقیمانده از مرحوم کرمانی اع نیز توسط وی گرفته شده است.

توسعه ارتباطات و سیستم حمل و نقل

از دیگر فعالیت های شیخیه، توسعه ارتباطات و خطوط حمل و نقل شهری بود.

عباسعلی خان میرپنج از اولین کسانی است که در ایران الفبای مورش و نصب سیستم تلگراف را آموخت. وی پس اقامت در کرمان به شیخیه گرایش پیدا کرده و در دوره اقامت خود در این شهر به احداث تلگراف خانه پرداخت.

همچنین به همت و نظارت برخی از خاندان ابراهیمی و خیرین شیخیه بزرگترین اقدامات و تحولات در زمینه توسعه و گسترش راه های ارتباطی بین شهری انجام شد.

بنابر گزارشی نور الله خان مبلغ تقریبا صد هزار تومان در این زمینه هزینه کرد و به اصلاح راه ارتباطی کرمان به مشهد پرداخت. بنا به دستور وی کوه ها و گردنه های واقع شده در مسیر تراشیده شده و برخی مسیر های صعب العبور به نواحی هموار منتقل شد که سبب رونق برخی آبادانی های دور افتاده مانند زرنند گردید.

همچنین نور الله خان و حاج آقا علی تاجر شیخی برای رفاه حال مسافران و تجار این مسیر به ساخت کاروانسراها و آب انبار هایی اقدام کردند.

در موضوعاتی مانند این مطلب و مطالب پیشینی که در روزهای پنج شنبه مینویسم در کمتر جایی به آن پرداخته شده و لازم میدانم تا خود شیخیه و محققین، بیشتر از تاریخ و تاثیرات شیخیه اطلاعات داشته باشند. ان شاءالله در هفته های آینده نیز به این قبیل موضوعات می پردازیم.